



1928 (autor: Boris Kobe):
Ksaver Meško, Mati;
1934: Književni glasnik MD



1928 (autor: Boris Kobe):
Mohorjeva knjižnica 1949



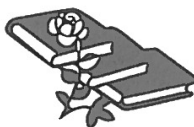
1928 (autor: Boris Kobe): osnutek



1929: Mohorjeva knjižnica 1929
(tudi 1949)



1932 (autor: Ivan Pengov):
Mohorjev koledar 1933



1935: Književni glasnik MD



1937: Cvetje iz domačih in tujih
logov; Književni glasnik MD 1939



1937: Studenci žive vode I
(S. Cajnar, Luč sveti v temi);
Mohorjevi koledarji po letu 1946



1938 (autor: Marijan Sorli):
Fr. Jaklič, Ure čedenja



1938: Cvetje iz domačih in
tujih logov

Nekateri logotipi, ki so bili natisnjeni v knjigah DSM pred drugo svetovno vojno

PREGOVOR

Videčnikov intimni spomenik "Mohorjevi begunki"

Bralci Videčnikovih knjižnih publikacij se gotovo še spominjajo njegovega popisovanja nekdanjega Celja – kako je mesto živelo in dihlo med obema vojnama: ljubezniv in zanimiv prikaz celjskih življenjskih navad, tedanjih osebnosti, merjenja moči med slovenskimi rodoljubi in spodnještajerskimi kulturbundovci, kulturnoprosvetnega utripa, gasilskega delovanja in vsega drugega, čemur je v skupnem imenovalcu mogoče reči zgodovina mestnega življenja. Pri tem so piscu kot domala edina »dokumentacija« sluzili osebni spomini in vtisi – tiste čase je namreč kot fantič in kasneje mladenič preživel na enem osrednjih celjskih dvorišč, ob občini; mimo njegovih ušes so se kar v domači kuhinji spreletavale vsemogoče mestne zgodbe in dogodivščine, tako da je – ob sijajnem, pogosto tudi šegavem spominu – iz pisanja nastalo dragoceno in resnično živopisno pričevanje. Že tam je avtor kar nekaj pozornosti posvetil Mohorjevi družbi, s katero ga je usoda vezala pravzaprav od najzgodnejših let.

Kasneje si je pod njeno streho pridobil življenjski poklic grafika-stavca – do obojega, do poklica in do Mohorjeve, je vse do današnjih dni ohranil globoko hvaležnost. V njeni tiskarni se je ob ravnatelju Kotniku, pisateljih-urednikih Finžgarju, Pogačniku ter delovnih tovariših oblikoval osebnostno in svetovnonazorsko, se usmeril v dejavni krščanski socializem, si odločno izostril sicer že prirojeni smisel za lepoto in pravičnost, usvojil razumevanje besedne ustvarjalnosti kot ene najpomembnejših kulturnih vrednot in končno, čeprav ne nenazadnje, dognal zvestobo slovenstvu, kar je sicer prinesel seboj že iz družinskega »gnezda«. Druga svetovna vojna ga je potem brez odlašanja pahnila v najhujše vrtince, ki so pa ga na koncu »izvrgl« živega in zdravega v povojni mir. – Ves tisti čas ga je, izgnanca, kot je mogoče razbrati, spremljal skoraj melanholično lep in hvaležen spomin na domovino in na preganjano »Mohorjevo begunko«; Na Dunaju bi se bil lahko gosposko ustalil, pa ga je nezaustavljivo gnalo in končno prignalo spet domov.

V nizu mnogih publikacij etnološke, zgodovinarske, bančniške, zadrugiške, spominske in podobne narave je zdaj postavil še osebni spomenik tej svoji drugi krušni materi in življenjski vzgojiteljici, celjski Mohorjevi družbi. – Družba je

odigrala v nastajanju sodobnega slovenskega naroda izjemno vlogo, o tem ne kaže izgubljati besed, ker je na široko znano. Do leta 1919 je domovala v Celovcu kot prastarem slovenskem kulturnem središču (ob njenem nastanku 1851 je bil še do treh četrtin slovensko mesto, tako vsaj priča izid Czörnigove »ankete« nekaj let poprej). Z marljivim in vztrajnim delom so ji njeni voditelji od Einspielerja in Janežiča naprej pridobili lepo premoženje, zgradili njenemu poslanstvu primerno palačo s tiskarno, zaradi nemškega nasilja pa je morala z najnujnejšo tiskarsko opremo pred zmagovito nacifašistično drhaljo čez noč zbežati na Prevalje, in še tu jo je za hip dosegla velikonemška podivjanost. Postala je nekakšna »begunka«, kot pravi naslov Videčnikovega pisanja (deloma povzet po svoječasnem Kusterlovem besedilu v Koroškem fužinarju): kajti z obmejnih Prevalj je čez nekaj let »bežala« naprej, v varnejše Celje (med drugo svetovno vojno pa vsaj začasno še v Ljubljano).

V Celju sta se križali obe usodi – njena in mladega Videčnika.

Seveda bi ostal Videčnik poslej bolj ali manj anonimno vgrajen v njeno zgodovinsko poslanstvo – skupaj z rodovi njenih požrtvovalnih delavcev in sodelavcev, če ji ne bi v svoji publicistični zagnanosti kar naprej gradil spomeniškega spomina, polnega nepresahljive spoštljivosti. Njegovi zapisi namreč niso hladno dokumentarčni, prej nasprotno: kdor bi v njih iskal kaj podobnega, fakta in data, bi našel komaj kaj uporabnega. Zato pa so polni tistega, čemur zgodovinarji prisposodno radi rečejo »meso« – ob bolj ali manj znanih, četudi izrecno neimenovanih dejstvih vse polno anekdotičnega osebnega, »človeškega« pisanja, vtisov, občutij, zapisov medsebojnih razmerij, drobnarij, za kakršne se »uradni« zgodovinar komaj kaj zmeni, so pa za občutljivejše razumevanje časa in dogodkov lahko nad vse pomembni. – Videčnikova »literarna šola« pri tem so klasični spominski zapisi, kakršnih eden so zagotovo tudi Spomini njegovega šoštanjsko-celjskega in spodpohorskega rojaka Josipa Vošnjaka: nič literarno pretencioznega, zato pa prijazno neposrednega, čez in čez prestrtega z melanholijo minulosti. In seveda spet in spet hvaležnosti, da je bilo življenje prav takšno, kakršno je bilo, in da mu je naklonilo »biti zraven«. Naj je bilo več kot pogostokrat še tako bridko in negotovo – šlo je vendar za čas, ki je bil v zadnjih nekaj stoletjih za slovenski narod eden najbolj viharnih in usodnih, za njegove ljudi ničkoliko surov – je bilo vendarle tudi patetično polno, smrtno nevarno in slovesno obenem, polno hazarda in prisilnih odločitev. Stari Grki so se menda priporočali bogovom, naj jim ne dajo živeti v pomembnih časih, ker so prepolni neudobnosti, nevarnosti in negotovosti; toda takšni časi so hkrati tudi časi strahu in poguma, močatosti in strahopetja, izčiščevanja in očiščevanja, zvestobe in izdajstva; ob usej strahotni nadležnosti so tudi časi svojevrstnega blagoslova in samozavedanja. – O vsem tem vsaj posredno govori Videčnikova spominska knjiga, posvečena Mohorjevi »begunki«.

Čas, ki nas skrivaj vse nezaustavljivo požira, tišči v pozabo že včerajšnji dan, kaj šele leta in desetletja nazaj. Edino orodje, ki ga premore človek zoper to požrežnost, je spomin. Slehernik ga prenaša zaprtega v sebi, vsak svojega; vsakogar

spremlja na slehernem koraku; ob dogovorjenih priložnostih se njegov površni/površinski del oglasi v javnih dogodkih, obletnicah, dnevih mrtvih, memorialnih prireditvah, sicer pa ostaja neizrečen, neizpovedan. S tem izgublja človeštvo in sleherna skupnost v njem dragocene vezi s preteklostjo. Toliko pomembnejše in dragocenejše je zato, če se vsaj tu in tam ohranjajo zapisani – kajti pisava je drugo takšno orožje zoper poblaznelega boga časa, ki – spet po predstavah starih Grkov – rojeva svoje otroke, človeštvo, samo zato, da jih potem spet nemudoma pokonča.

Videčnik ne bi bil Videčnik, če svojega pisanja ne bi sproti tudi plemenitil z vzgojnimi meditacijami ali vsaj vzkliki in opozorili, gre pa tudi to v kontekst njegovega malce plemenito starošegnega »opazovališča« – point of view – in načina pisanja; tako pač doživlja svet, tako je bil zmeraj vsaj po svojih močeh pripravljen na njegovo spreminjanje in izboljševanje. Takšna je njegova »osebna nota« in v takšni intonaciji je zapisal tudi besede spomina na Mohorjevo družbo.

Matjaž Kmecl